

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Sociální problematika v Písku v letech 1900 až 1948

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autor práce: Luboš Vyterna

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Prezenční

Ročník: III.

2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. 3. 2016

Luboš Vyterna

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. ThDr. Rudolfovi Svobodovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji PhDr. Jiřímu Práškoví za poskytnuté materiály a informace k tématu práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1. Město Písek v kontextu historické doby	6
1.1 Město Písek do roku 1900.....	6
1.2 Sociální problematika v Písku do roku 1900	8
1.3 Písek v letech 1900-1948	11
1.3.1 Období: 1900-1918 (Rakousko - Uhersko).....	11
1.3.2 Období: 1918-1939 (První a Druhá republika)	13
1.3.3 Období: 1939-1948 (Protektorát Čechy a Morava, Československá republika).....	15
2. Sociální problematika v Písku v letech 1900-1918	16
3. Sociální problematika v Písku v letech 1918-1939	22
4. Sociální problematika v Písku v letech 1939-1948	27
ZÁVĚR	31
Použité zdroje	33
Abstrakt	37
Abstract	38

ÚVOD

V bakalářské práci se zabývám sociální problematikou ve městě Písku v první polovině 20. století, resp. v letech 1900 až 1948. Téma práce souvisí s mým studovaným oborem, neboť studuji obor sociální a charitativní práce, zároveň se zajímám o historii a od narození žiji v Písku.

Cílem mé bakalářské práce je z dostupných historických pramenů popsat sociální problematiku v Písku v první polovině 20. století, resp. do roku 1948. Obdobím po roce 1948 se v této práci již nezabývám z důvodu tehdejší změny politického zřízení, neboť období po únoru 1948 je považováno za počátek diktatury komunistické strany v tehdejším Československu a se změnou politického zřízení se mění i přístup k sociální problematice.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je stručně představeno město Písek v historickém kontextu od jeho vzniku do roku 1900 a zároveň je ve stručnosti popsána i sociální problematika tohoto období. Další podkapitoly popisují město z hlediska demografických údajů, historických událostí a atmosféry doby již v jednotlivých obdobích, které byly vymezeny podle tehdejšího politického zřízení. Jedná se o období Rakouska – Uherska, období První a Druhé republiky, období Protektorátu Čech a Moravy a Československa do února 1948. V dalších kapitolách je pak již podle tohoto časového rozdělení podrobně popsána a shrnuta sociální problematika ve městě, její vývoj a proměna, a dále jsou uvedeny nejzávažnější sociální problémy v Písku. Druhá kapitola takto pojednává o období v letech 1900 až 1918 s důrazem na první světovou válku a její dopad do sociální problematiky města. Třetí kapitola je zaměřena na období v letech 1918 až 1939, čtvrtá kapitola se zabývá obdobím od začátku okupace, druhou světovou válkou a obdobím po válce do února 1948.

Při zpracování práce metodou přímou a komparativní jsem nejvíce informací čerpal z knih o Písku, jejichž autorem je ve většině případů historik a současný ředitel Prácheňského muzea v Písku PhDr. Jiří Prášek. Dále jsem získal údaje ze záznamů uložených v Okresním archivu v Písku, z digitalizovaných školních kronik a z dobového periodického tisku. K popisované sociální problematice v Písku ve sledovaném období neexistuje dosud žádná ucelená publikace a v tomto období ani nebyla vedena obecní kronika, což do značné míry ztížilo získávání relevantních informací k tématu práce.

1. Město Písek v kontextu historické doby

1.1 Město Písek do roku 1900

Krajina, na které stojí dnešní město Písek, bývala obydlena už ve střední době kamenné. Dokládají to archeologické nálezy kamenných nástrojů z této doby. Dnešní Písek vznikl v polovině 13. století, kdy je zaznamenána jeho existence v listině Václava I., která se datuje rokem 1243. Písek je jedno z našich nejstarších královských měst a vybudoval ho Přemysl Otakar II. Byl založen patrně z důvodu, aby král měl v zemi taková obranná místa, která by dokázala čelit tehdejším válečníkům. Prostor pro vybudování města byl proto zvolen velice účelně, především z hospodářských a mocenských důvodů. Jeho poloha je na vyvýšeném místě u řeky Otavy, kudy již od 11. století procházela tzv. zlatá stezka. Tato stezka se později stala jednou z předních evropských cest, po které se uskutečňovaly mezinárodní směny zboží. Písek byl znám především svou těžbou zlata a díky velkému růstu ceny zlata se mohl rychle rozvíjet. Za vlády Karla IV. je Písek uznán hlavním městem Prácheňského kraje, a tím se mu dostává pocty spravovat krajské orgány, jako například soud. V této době také dochází ke zvýšení těžby zlata dolováním. Díky tomu však dochází k sociálnímu rozrůznění, kdy velká část majetku je v rukou šlechty, ale téměř polovina všech obyvatel města je bezprávná chudina.

V dobách husitského hnutí byl Písek městem, kde se chudí lidé tajně scházeli a podporovali Jana Husa. Velice důležité pro tyto lidi byla možnost účastnit se mší, které probíhaly v českém jazyce. Po vítězství husitských vojsk u Sudoměře byl Písek osvobozen a stal se hned vedle Tábora významným husitským městem. Do vlády města se dostala chudina, ale velmi brzy byla potlačena a do správy města se opět dostává bohatá šlechta. Lidé z Písku i přesto pořád bojovali a věřili husitské víře až do roku 1452, kdy Jiří z Poděbrad pokořil Tábor a přijel se svým vojskem před Písek. Písečtí se s ním dohodli, přijali pražské učení a stáli pak za ním při volbě za krále českého i v letech jeho panování.

Období humanismu a renesance přináší do Písku velký rozkvět především v oblasti školství a kultury. Také rozmach zemědělství a obchodu je velký. Díky tomu se Písek stává opět královským a krajským městem. Rokem 1547 však tento rozkvět končí. Na českém trůně sedí Ferdinand I. a Písek díky odporu, který vedl proti

Ferdinandovi, ztrácí svojí samostatnost a město je pod přísným dozorem královských úředníků. Dochází k velké konfiskaci majetku a dalším sankcím vůči městu.¹

Po nepokojích v Praze z roku 1618 se město Písek přidalo na stranu stavů a bylo z části vypáleno císařskými vojsky. Ve městě proto byla umístěna vojenská posádka, která měla přibližně 500 mužů. V dalších letech bylo město několikrát dobýváno. Jedno z nejhorších období v dějinách Písku přichází v roce 1620, kdy město padá do rukou císařského vévody Maximiliána a hraběte Buquoye. Město utrpí obrovské ztráty na životech, kdy kromě žen a dětí přežívá jen hrstka mužů, kteří se dle pověsti měli ukrýt pod jezem v řece Otavě. Město bylo opět vypáleno.

Na lepší časy se začíná blýskat v roce 1641, kdy je opět Písek prohlášený za královské město. V roce 1646 Písek navštívil dvakrát císař Ferdinand III., což posiluje důležitost města. Dochází k mohutným rekonstrukcím, které opět kazí roku 1651 rozsáhlý požár a také morová epidemie. Zchátralý hrad přestává radním ke správě města vyhovovat, a proto byly v roce 1740 položeny základy nové radnice.

Nástup Marie Terezie na trůn znamenal pro Písek opětovné obavy. Rakouské vojáky, kteří byli ve městě, vyhnali Francouzi a Bavoři. Roku 1742 se všichni Francouzi vzdali a byli vyhnáni z Čech. Následující rok byla Marie Terezie korunována českou královnou a v květnu téhož roku se zastavila při své cestě do Vídně i v Písku. Za vlády Marie Terezie mělo město Písek ochranu jejího vojska, do města byl přijat mistr popravčí a byl zde zřízen krajský úřad. Tato doba byla pro Písek klidnou dobou, kterou narušuje až počátek 19. století, kdy dochází k hmotnému úpadku města díky obrovským nákladům napoleonských válek. V 19. století ztrácí město charakter středověké pevnosti, je zbourána část hradeb, jsou bourány městské brány a zasypány hradební příkopy. Poslední stojící brána byla zbourána v roce 1860 a tímto Písek ztrácí svojí původní tvář nadobro. Revoluční události z let 1848 až 1849 neměly v Písku velkou odezvu. Písečtí lidé sice zakládají svou národní gardu, ta však nemá dlouhého trvání.²

V roce 1868 si volí město svého prvního českého starostu Tomáše Šobra. Je opět zaváděna čeština do škol a úřadů. Vznikají nové spolky a další české instituce, jako například knihovna, spořitelna a nové školské zařízení. Též dochází k pozvolnému rozvoji průmyslu, je vybudováno několik nových továren a v roce 1875 je vybudována

¹ Srov. ŠINDELÁŘ, J. *Knížka o Písku*, s. 10-18.

² Srov. ADÁMEK, J. FRÖHLICH, J. ČÍŽEK, J. *Písek historický průvodce*, s. 14-19.

železnice spojující Písek s Prahou. Od roku 1887 má Písek jako jedno z prvních měst elektrické osvětlení.³

Ke konci 19. století je Písek krajským, ne však nijak významným městem.

1.2 Sociální problematika v Písku do roku 1900

Sociální problematika v Písku do roku 1900 je zcela prokazatelně odrazem tehdejší historické a politické doby a úzce souvisí s vývojem města.

Je obecně známo, že zdravotní péči v dobách minulých běžně zajišťovali lidoví léčitelé, „babky kořenářky“ a různí mastičkáři a nebylo tomu jinak ani v Písku. Nejednalo se tedy o zdravotní péči v pravém slova smyslu, ale spíše o řešení konkrétních zdravotních problémů. Lidé se snažili uzdravovat pomocí bylinek a babských rad, chirurgické záležitosti často zajišťovali holiči, bradýři, lazebníci, s vytržením zubu pomohl například kovář. U porodů asistovaly porodní báby. U vojáků řešili zdravotní problémy tzv. felčari, nebo-li ranhojiči. Ti již dokázali vyjmout kulku z těla a zhojit úraz, který si voják způsobil ve válečné bitvě, v nejtěžších případech dokázali amputovat končetinu. V historických dobách v Písku běžně lékaři nepobývali, ale v pramenech je zaznamenáno, že se ve městě občas nějaký lékař objevil, jako například v roce 1547, kdy v Písku kupuje dům čp. 19 lékař Jiřík. Ještě v roce 1713, kdy Písku hrozil mor, bylo hlavním opatřením odříkávání žalmu a motliteb. Vzdělaný lékař však v této době v Písku nepobýval. Písečtí z tohoto důvodu začali usilovat o skutečného lékaře. V roce 1720 nastoupil do Písku felčar František Heinsch z Lokte, jemuž obec poskytla byt a plat. Lékárna v té době v Písku ještě neexistovala. První lékárnou zřídil ve městě v roce 1729 lékárník Alois Magga, který kromě prodeje léků musel vydávat chudým, starým a vězňům léky zdarma. Účty za tyto léky mu pak proplácela obec. První nemocnice v Písku, zřízena v letech 1749 až 1750, byla vojenská, neboť zde v té době přibývalo mnoho raněných a nemocných vojáků.

Zřejmě prvním oficiálně vzdělaným lékařem ve městě byl MUDr. Krištof Gelbich, který byl jmenován jednak krajským lékařem a v roce 1767 lékařem městským v Písku. S tímto lékařem mělo město uzavřenou smlouvu, podle které byl lékař povinen navštívit ve dne i v noci v bytě nemocného a pomoci mu radou i skutkem. V této době v Písku působí dvě porodní báby. Od 16. srpna 1786 je v Písku městským lékařem

³ Srov. ŠINDELÁŘ, J. *Knižka o Písku*, s. 24-27.

MUDr. Josef Stopper, za jehož působení došlo v Písku k zřízení první nemocnice pro obyvatele města. Nemocnice byla vybudována z opuštěné poustevny, ale i přes určité stavební úpravy to byla vlhká a k obývání nezdravá budova.

Počátkem třicátých let 19. století se v Čechách objevila rozsáhlá epidemie cholery, která se nevyhnula ani Písku. Úroveň hygieny byla ve městě ještě nízká a to přispělo k masivnímu rozvoji epidemie. Epidemie trvala skoro dva roky, obětí bylo velmi mnoho a městskou kasu stála téměř 3 500 tisíce zlatých. Další epidemie cholery přišla v roce 1850. V této době se začala stavět již první řádná písecká nemocnice, která v únoru 1851 začala přijímat první pacienty. Až do roku 1888 zde působil pouze jeden lékař, personál nemocnice dále tvořil domovník, ošetřovatel mužů, ošetřovatelka žen, kuchařka a služka. Počet lůžek se v nemocnici z původních 25 postupně navyšuje, koncem 19. století má nemocnice 62 lůžek.

Během celého 19. století se ve městě šíří nakažlivé nemoci jako je tyfus, neštovice, proto město přistupuje ke zřízení „nemocnice pro nakažlivé nemoci“, která stojí samostatně a izolovaně na okraji města. Kapacita lůžek píseckých nemocnic je v této době nedostatečná, objekty nemocnice přestávají vyhovovat tehdejšímu lékařským poměrům, jsou na stísněném místě poblíž městských sadů, a proto bylo komisí města Písek rozhodnuto postavit nemocnici zcela novou.⁴

Podle lékařské statistiky z konce 19. století žilo ve městě v té době celkem 37 obyvatel, kteří se o sebe nedokázali postarat z důvodu vysokého stáří či nemoci. Šlo o osoby postižené slepotou, hluchoněmé a choromyslné. O tyto osoby měla povinnost se postarat obec. Za tímto účelem sloužil v Písku tzv. špitál, z dnešního pohledu se jednalo o domov pro seniory. Dalším sociálním zařízením ve městě byla Okresní stravovna, zřízená v roce 1896. Zařízení sloužilo především bezdomovcům, kteří hledali ve městě práci. Mohli zde přenocovat a dostali zde též najíst.⁵

Sociální problematiku i v dobách dávných ovlivňovala úroveň vzdělanosti obyvatel města. První zmínka o školství v Písku pochází z doby vlády Přemysla Otakara II. V této době v Písku existovala škola farní, která se po založení univerzity v Praze stala farní školou vyšší. Také v rozvoji školství v Písku je patrná souvislost s většími historickými událostmi tehdejší doby. Rozvoj vzdělání a výchovy v Písku byl několikrát narušen různými politickými změnami, například v době odporu proti

⁴ Srov. PRÁŠEK, J. *Nemocnice v Písku stoletá*, s. 5-18.

⁵ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké 2. tisíciletí*, s. 148.

Ferdinandovi I. byla v roce 1547 zrušena vyšší škola partikulární a zůstaly zde pouze školy nižší. K rozvoji píseckého školství poté dochází až po roce 1558, kdy je v Písku postavena nová školní budova. Osud země zasáhl i do rozvoje školství v Písku. V období po Bílé hoře byl Písek několikrát zpustošen, městu se nedostává učitelů a zařízení škol bylo všeobecně špatné. Lepší časy v Písku nastávají v roce 1641, kdy mu byl vrácen statut královského města, a došlo k obnově píseckého školství. Do poslední čtvrtiny 18. století byly v Písku však pouze nižší školy dvoutřídní. Teprve v roce 1794 došlo k otevření školy o třech třídách, která byla nazývána německá oproti škole české založené Josefem Martensem, kde se vyučovali děti chudších obyvatel základům čtení, psaní a počítání v českém jazyce. V roce 1844 byla v Písku otevřena školka pro děti ve věku 3 až 5 let. Postupné rozrůstání mladšího žactva vede ke snaze postavit novou školní budovu, což se podařilo v roce 1859. Koncem 19. století můžeme již hovořit o rozvinutém školství v Písku, neboť zde funguje gymnázium, vyšší reálka, rolnická a lesnická škola, měšťanka, obecná škola dívčí a chlapecká, škola průmyslová a obchodní.⁶

Na pozdější rozvoj vzdělanosti a kulturnosti obyvatel v Písku měla zásadní vliv písecká knihovna, která patří mezi jednu z nejstarších veřejných českých knihoven. Knihovna byla otevřena již v listopadu 1841 a v době otevření měla 150 svazků, které získávala především z darů. Přibližně dvě třetiny svazků byly v českém jazyce.

Pro zpestření života obyvatel se v klidnějších dobách středověku v Písku hrály církevní, vánoční a velikonoční hry. V 18. století bylo divadlo provozováno zejména studenty gymnázia, které ve své budově poskytlo divadlu prostory. O kulturní vyžití obyvatel Písku se do konce 19. století pak starali především místní divadelní ochotníci, kočující společnosti a cirkusy, které do Písku zajížděly se svým bohatým programem.⁷

Po založení dobrovolné tělocvičné organizace Sokol v Praze se sokolská myšlenka rychle rozšířila i do Písku. Ve městě se pro rozvoj tělesné výchovy obyvatel vytvořily podmínky po obecních volbách v roce 1866, kdy zvítězila Česká národní strana. V červenci 1868 se na městské radnici konala ustavující schůze písecké sokolské jednoty. V prvních letech cvičili jen muži, dorost a žactvo, teprve později začaly cvičit i ženy, a to v roce 1897, kdy byl v březnu ustanoven tělocvičný odbor ženský. Tělocvičná jednota Sokol pořádala pravidelná cvičení, akademie, vzdělávací přednášky,

⁶ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 79-85.

⁷ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 100lety aneb kronika roku 1896*, s. 57-59.

výlety do blízkého i vzdáleného okolí, a tím přispívala nejenom k rozvoji sportu, ale též k rozvoji vzdělanosti a kulturnímu přehledu obyvatel Písku.⁸

Do života občanů v Písku do konce 19. století zasahovaly svým působením ve značné míře spolky. Jednalo se o spolky vzdělávací, např. Zlatá kniha dívek českých, zábavné, např. Privilegovaný sbor městských ostrostřelců, hospodářské, např. Odborný spolek dělníků stavebních a dobročinné, které svou dobrovolnou činností pomáhaly zlepšovat zejména sociální situaci obyvatel Písku. Významným spolkem v této oblasti byl např. spolek Samaritán.⁹

1.3 Písek v letech 1900-1948

1.3.1 Období: 1900-1918 (Rakousko - Uhersko)

Podle sčítání obyvatel a domů z roku 1900 žilo v Písku v tomto roce 15 313 obyvatel a bylo zde 1 173 domů.¹⁰ Město Písek je v této době oblíbeným výletním místem, město navštěvují významné a vlivné osobnosti, zejména básníci, umělci a politici. Usazují se zde v hojné míře dobře situovaní penzisté.

Začátkem 20. století bylo město Písek sídlem krajského a okresního soudu. Z tohoto důvodu se město v této době dostává do povědomí širší veřejnosti, a to v souvislosti se soudním procesem s židovským mladíkem Leopoldem Hilsnerem. Písek byl pro soudní proces vybrán, jak se později ukázalo, pro své tehdejší neutrální prostředí. Leopold Hilsner byl obžalován a souzen za rituální vraždu mladé křesťanské dívky Anežky Hrůzové. Vše začalo 29. března 1899, kdy byla mezi městem Polnou a vsí Malou Věžnicí na Českomoravské vrchovině nalezena zavražděná dívka Anežka Hrůzová. Lidové mínění oživilo dávnou protižidovskou pověru, podle které jsou židé obviňováni z vražd nevinných křesťanských dívek s cílem získat jejich krev do pečiva. Podezřelým z vraždy se stal Leopold Hilsner, dokonce se objevili zaručení svědkové, kteří tvrdili, že Hilsner byl v místě nálezů mrtvé Anežky Hrůzové viděn. Celý soudní proces byl provázen výbuchy v té době módního antisemitismu. Česká veřejnost vzrušeně hovořila o židovských rituálních vraždách, což vytvářelo tlak na vyšetřovací

⁸ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 107-108.

⁹ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 100lety aneb kronika roku 1896*, s. 67.

¹⁰ Srov. RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. a kol. *Historický lexikon obcí ČR 1869 -2005 - 1. díl* [online].

Praha: 2006 [cit. 2016-01-16]. Jihočeský kraj, s. 228 - 229, Dostupné na WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0>>

orgány, porotce i soudce, a pod vlivem této situace byl Hilsner uvězněn a nejprve odsouzen k smrti oběšením. U odvolacího soudu v Písku už však nešlo o žalobu za rituální vraždu. U soudu se o ní nesmělo vůbec mluvit, což bohužel obviněnému ve skutečnosti uškodilo, protože odpůrcům teorie rituální vraždy nebylo umožněno působit na veřejnost. Výsledkem procesu bylo, že v listopadu 1900 odvolací soud v Písku původní rozsudek smrti potvrdil. Po vynesení rozsudku došlo před soudní budovou k hysterické protižidovské demonstraci. Císař později změnil rozsudek smrti na doživotní žalář, v němž Hilsner strávil následujících 18 let.

Židovská náboženská obec nebyla ale v Písku v této době nijak silně početně zastoupena. V roce 1900 žije v Písku 395 Židů, což je zhruba 2,6 % obyvatel města. Židé měli však svůj podíl na rozvoji průmyslu ve městě, neboť vlastnili několik továren a podíleli se na městském společenském a kulturním životě. Židovské obci se podařilo zajistit celkovou opravu v Písku stojící synagogy, která byla vybudována již v roce 1871. Po zklidnění protižidovské hysterie vyvolané soudním procesem se město vrací do svých klidných kolejí.¹¹

Velký význam pro město mělo dne 21. prosince 1901 spuštění nového zařízení elektrárny, čímž se zajistilo venkovní osvětlení města a současně si lidé v Písku mohli dovolit elektrické osvětlení svých domovů.¹²

Kulturní vyžití obyvatel zajišťuje v této době budova městského divadla, která je slavnostně otevřena 12. října 1902 nastudováním hry „Naši furianti“ od Ladislava Stroupežnického.

Po dlouhodobých přímlovkách poslanců se v roce 1903 začalo v Písku budovat telefonní vedení, které začalo fungovat 28. září téhož roku. Hovorné bylo zpočátku na tehdejší poměry poměrně drahé, například hovor do Prahy stál v té době 2 koruny.

Velkou událostí této doby byla pro písecké občany návštěva císaře a krále Františka Josefa I. Ten přijel do Písku 3. září 1905. V Písku setrval zhruba dvě hodiny. V této době se pozdravil s jednotlivými zástupci úřadů a spolků a z balkónu radnice se ukázal tisícům občanů, kteří ho přišli uvítat na náměstí.

Ke kulturnímu rozkvětu města přispělo velkou měrou v roce 1907 přesídlení Ševčíkovi houslové akademie z Prachatic do Písku, která ve městě pak působí až do smrti profesora Otakara Ševčíka v roce 1934.

¹¹ Srov. PRÁŠEK, J. Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 9-12.

¹² Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké 2. tisíciletí*, s. 181-182.

Technickým pokrokem pro město bylo zavedení tzv. rychlovlaků, které od 1. května 1908 zajišťují spojení mezi Pískem a Prahou.

Počet obyvatel v Písku se zvyšuje, v roce 1910 v Písku žije 17 273 osob a stojí zde 1 363 domů.¹³

Důležitým historickým mezníkem pro rozvoj zdravotnictví ve městě byl začátek stavby nového areálu nemocnice, která byla slavnostně otevřena 8. června 1911.

Do rozvoje města, stejně jako v ostatních městech Rakousko – uherské monarchie, neblaze zasáhla 1. světová válka, která měla negativní dopady na všechny vrstvy obyvatelstva, na hospodářský a kulturní život ve městě. Válečné útrapy vyvrcholily zejména v posledním roce války, potravinové lístky nebyly kryty zbožím a lidé trpěli velkou bídou. Tušení pádu Rakouska – Uherska a sociální nepokoje podpořily dělnické a socialistické rady k vyhlášení samostatné Československé republiky. V Písku se tak stalo nedopatřením o 14 dní dříve než ve zbytku republiky, tedy již 14. října 1918.¹⁴

1.3.2 Období: 1918-1939 (První a Druhá republika)

Po válce zůstává město nadále vyhledávaným cílem letní turistiky a také seniorů, kteří zde hodlají strávit klidné stáří, proto získává město přívlastek „pensionopolis“. To se projevuje na vysokém průměrném věku obyvatel Písku.¹⁵ Ovšem po vyhlášení Československé republiky se o Písku nemůže již hovořit jako o královském městě.

Ve městě nedochází k prudkému rozvoji průmyslu, ale stává se městem malých a středních podniků a živností. Přichází ale velký rozvoj školství a kultury.¹⁶ Velkou událostí ovlivňující nacionální cítění obyvatel Písku se stává návštěva prezidenta republiky T. G. Masaryka, který do Písku přijíždí 5. června 1920.

V roce 1921 žije v Písku 18 094 obyvatel a je zde 1 561 domů.¹⁷ Do obecní pokladny se dostávají peníze výběrem místních daní, zisk přináší městu lesní bohatství, obhospodařování rybníků a městských sádek. Další peníze získává město z pronájmu polí a luk, z nájmu hostinců a z obecních bytů. Finanční situaci vylepšují místní peněžní

¹³ Srov. RŮŽKOVÁ, J, ŠKRABAL, J a kol. *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005 - 1. díl* [online]. Praha: 2006 [cit. 2016-01-17]. Jihočeský kraj, s. 228 - 229, Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0>>

¹⁴ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 10-38.

¹⁵ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku* s. 50.

¹⁶ Srov. ADÁMEK, J. FRÖHLICH, J. ČÍŽEK, J. *Písek historický průvodce*, s. 19.

¹⁷ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 46-47.

ústavy svými příspěvky na různé akce a také činnost spolků. Na druhou stranu má město velké výdaje, téměř půl milionu vydává na školství a čtyři sta tisíc na zdravotnictví a městskou policii.¹⁸

Město se začíná modernizovat, řada domů je vybavena koupelnou a splachovacím záchodem. K důkladnější hygieně ale lidé stále ještě využívají městské lázně.

Jakousi zvláštností tohoto období je to, že město a celý okres sužují tlupy cikánů, kteří ve městě a okolí často kradou slepice, husy a páchají i domovní krádeže.¹⁹

Koncem dvacátých let se i v Písku stává běžným jevem automobilismus a v této souvislosti se zde budují benzínové stanice a autoservisy, kterým se říkalo autosprávkárny. Dopravu mezi sousedními obcemi a městy zajišťují autobusové linky.²⁰ Ze sčítání v roce 1930 víme, že v Písku žije 18 658 obyvatel a je zde 2 008 domů.²¹

V dubnu 1931 začínají práce na výstavbě nového hřbitova, který byl slavnostně otevřen 8. října 1933. Výstavbě tohoto hřbitova ovšem předcházela řada protestů od místních obyvatel, kteří argumentovali tím, že v místě je samá skála a vysoká hladina spodní vody. O stížnosti na stavbu hřbitova musel rozhodnout až v roce 1933 Nejvyšší správní soud, který rozhodl, že stížnost není opodstatněná. Nakonec si občané na nový hřbitov zvykli a přijali ho.

18. ledna 1934 umírá významná písecká osobnost, profesor Otakar Šefčík. Jeho velké jmění bylo rozděleno mnoha institucím a nadacím podle toho, jak určil ve své závěti. Například 30 tisíc korun odkázal na písecké chudé, 60 tisíc nadaci pro hudebně nadaného žáka z Písecka, další částky věnoval pěveckému spolku Smetana a Hlahol, Sokolu a muzeu.

15. června 1935 je pro písecké občany otevřeno nové moderní koupaliště na řece Otavě, které nabízí dostatečný komfort pro využití volného času všem případným zájemcům.

¹⁸ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*, s. 13-21.

¹⁹ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*, s. 95.

²⁰ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 56-57.

²¹ Srov. RŮŽKOVÁ, J, ŠKRABAL, J a kol. *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005 - 1. díl* [online].

Praha: 2006 [cit. 2016-01-16]. Jihočeský kraj s. 228 - 229, Dostupné na WWW:

<<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0>>

V rámci své jihočeské cesty přijíždí vlakem 7. května 1937 do Písku prezident Dr. Edvard Beneš, který je nadšeně vítán představiteli města a mohutným davem obyvatel.²²

1.3.3 Období: 1939-1948 (Protektorát Čechy a Morava, Československá republika)

Nejhorší dobou v novodobé historii se stává pro město Písek pomnichovské období a druhá světová válka. 15. března 1939 přijíždí do města první německé jednotky a na veřejných návěstích jsou vylepeny vyhlášky o převzetí moci Němci. Židovské obchody musí být speciálně označeny a je nařízeno sejmut znaky bývalé republiky ze všech budov i pomníků. Od května 1940 musí být na úřadech, ve veřejných prostorech, dopravních prostředcích, knihovně i muzeu nápisy německo-české. Od poloviny roku 1942 je zavedena němčina jako úřední jazyk. Dochází k potlačování národní identity, omezení kultury a školství. Rovněž v píseckých továrnách a podnicích nastává kritická doba, neboť chybí základní výrobní materiál. Pokusy převést výrobu na válečné využití se ovšem v Písku moc neprosadily.²³

V květnu roku 1942 Okresní úřad v Písku vydává zákaz konání tradiční městské slavnosti a procesí s obrazem písecké Madony. Okupace postihuje též příslušníky Československé církve, která měla v Písku tradiční podporu obyvatel. Členové církve se podíleli také na ilegální činnosti v Písku. V období okupace přestávají vycházet regionální týdeníky *Písecké listy* a *Písecký kraj*.²⁴ K šíření informací slouží občanům obecní rozhlas, informace se k občanům pak dostávají ještě pomocí vyhlášek a oznámení umístěvaných do prosklené tabule před radnicí.²⁵

Kulturní život za okupace podléhá cenzuře, ale v prvních letech okupace ještě nestagnuje. Za války se v Písku natáčejí i filmy, z nichž nejznámější je film režiséra Václava Kršky „Kluci na řece“ a „Jan Cimbura“ natočený podle knihy Jindřich Šimona Baara.

Druhou světovou válkou je též postiženo i písecké školství. Pro vojenské účely jsou zabráný některé budovy škol. V době války klesá také počet středoškolských studentů, nemohou se konat Majálesy a město tím ztrácí svůj rys města studentů.

²² Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké 2. tisíciletí*, s. 209.

²³ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 51-52.

²⁴ Srov. SOUKUPOVÁ, B. G. WECLAWOWICZ, R. (eds.) *Mýtus – „Realita“ – Identita. Národní metropole v čase vyvlastnění, kolaborace a odporu*, s. 150-152.

²⁵ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 50 lety aneb kronika roku 1922*, s. 82.

Turistický ruch je též utlumen a na letní byty do Písku jezdí mnohem méně rekreatantů.²⁶ Před ukončením války je Písek postižen nálety spojenců, přičemž dochází k poničení nádraží a blízké „Rourovny“.

Po osvobození Písku nejprve dne 6. května 1945 jednotkou americké armády a poté 10. května 1945 sovětskou armádou, se začíná s odstraňováním škod způsobených válkou a daří se obnovovat pořádek ve městě. 24. února 1948 proběhla v Písku, stejně tak jako v celé zemi, jednodinová generální stávka, na které vystoupila jednotka lidových milicí.

Od února 1948 se mění politický ráz v celé republice a také v Písku.²⁷

2. Sociální problematika v Písku v letech 1900-1918

Do 20. století vstupuje Písek jako ničím nevybočující průměrné město, které je součástí tehdejší Rakousko – uherské monarchie. Sociální problematika tohoto období je odrazem doby a její vývoj byl ovlivněn zejména první světovou válkou, která zasáhla do života všech obyvatel Písku.

Městu se v této době nevyhnuly sociální problémy, které též souvisí s historickým obdobím a historické době odpovídaly i způsoby jejich řešení. Nejvýraznějšími problémy tohoto období byla chudoba, žebrota, nezaměstnanost a v menší míře prostituce.

Péče o chudé byla za Rakouska – Uherska svěřena zejména obcím. Obce měly danou povinnost starat se o chudé, a to podle domovského práva obyvatel. Povinnost zaopatřit občany měla tedy ta obec, kam člověk domovsky patřil.

O přestárlé a chudé obyvatele bylo v Písku postaráno v chudobinci, který byl dříve nazýván špitál. Jeho provoz zajišťovala též obec. Pořadník pro ubytování osob v tomto zařízení byl zpracováván a schvalován obecním zastupitelstvem.²⁸

V rozpočtu města dále fungoval tzv. chudinský fond, do kterého přicházely peníze z městských poplatků, daní a pokut. Majetní občané byli představiteli města vyzýváni, aby přispívali ještě do zvláštní pokladny, za což následně obdrželi plechovou tabulku s městským znakem a nápisem „Přispívá na místní chudé v královském městě“

²⁶ Srov. SOUKUPOVÁ, B. G. WECLAWOWICZ, R. (eds.) *Mýtus – „Realita“ – Identita. Národní metropole v čase vyvlastnění, kolaborace a odporu*, s. 150-152.

²⁷ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku* s. 52.

²⁸ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 100lety aneb kronika roku 1896*, s. 31.

Písku“. Tuto tabulku si připevnili na dveře svého domu, bytu či obchodu a neměli být již obtěžováni podomními žebračky.²⁹ Reforma chudinství v této podobě nebyla však příliš úspěšná, a proto byla od 1. března 1909 veřejná žebrota v Písku zakázána. Obyvatelé města byli vyzýváni, aby nedávali žebrajícím žádné almužny a odkázali je na městský úřad. Osoby ochotné přispívat do pokladny byly žádáni, aby se u městského úřadu přihlásily za členy přispívající do zvláštní pokladny.³⁰

Zařízením, které se podílelo na řešení chudoby a nezaměstnanosti, byla již od roku 1896 v Písku fungující Okresní stravovna. Jednalo se o státní zařízení, jehož činnost zajišťovalo a financovalo hejtmanství. Šlo o zařízení určené pro přicházející bezdomovce. Ve stravovně se mohli zdržet maximálně 18 hodin, mohli si zde odpočinout, ale museli zde odpracovat i nějakou práci, jako např. posekat trávník nebo naštípat dříví. Ve stravovně dostali ráno, v poledne i večer jídlo. U vchodu do stravovny byl vyvěšován seznam volných pracovních míst v Písku. Celé zařízení ve své podstatě fungovalo jako ubytovna pro chudé nezaměstnané cestující, kteří sháněli práci.³¹

Chudoba se ve městě ale netýkala pouze dospělých. K řešení chudoby školní mládeže přispívala velkou měrou zejména dobročinná spolková činnost. Jednalo se například o Spolek ku podporování chudé školní mládeže, jehož účelem bylo podporovat chudé žáky na školách obecních i měšťanských v Písku, a to oděvem a školními potřebami. Spolek, který fungoval již od roku 1881, mohl též přiměřeně podpořit i mládež vycházející ze školy.³² Dalším aktivním spolkem byl Spolek chudé studující obou státních škol středních v král. městě Písku, který vznikl v roce 1888 a jeho hlavním účelem bylo podporovat chudé a hodné žáky obou státních škol. Tento spolek platil chudým žákům nemocniční a zdravotnické úkony, platil žákům obědy, šaty a obuv, ale hotové peníze jim neposkytoval.³³ O činnosti spolků svědčí řada zápisů ve školních kronikách a v tehdejší denním tisku. Například v kronice Obecní školy dívčí v Písku je uvedeno, že Spolek ku podporování chudé školní mládeže daroval škole 100 korun ve školním roce 1903/1904³⁴ a další školní rok 160 korun.³⁵ Dalším velmi aktivním spolkem byl Spolek paní a dívek „Světlá“ založený v roce 1900, jehož předsedkyní se stala paní Emilie Heyduková, choť dr. Adolfa Heyduka. Účelem spolku

²⁹ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 13-14.

³⁰ Srov. *Otavan*, 1909, roč. 31, č. 9, s. 4.

³¹ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 100lety aneb kronika roku 1896*, s. 31.

³² Srov. SOkA Písek, Spolek ku podporování chudé školní mládeže, kart. 1, sign. 2B/1.

³³ Srov. SOkA Písek, Spolek chudé studující obou státních škol středních v král. městě Písku, kart. 1, sign. 2B/1.

³⁴ Srov. SOkA Písek, *Kronika Obecní školy dívčí v Písku 1902-1930*, s. 15, sign. I/1

³⁵ Srov. *tamtéž* s. 27.

byla činnost kulturní a dobročinná. Činnost kulturní spočívala v organizování přednášek, jak pro členky spolku, tak pro širokou veřejnost. Dále se spolek zabýval organizováním koncertů, divadel a plesů. V rámci své dobročinné činnosti spolek provozoval tzv. polévkovou kuchyni pro chudou školní místní a přespolní mládež. Tímto počinem spolek zajišťoval ve školní dny hodnotnou stravu formou polévky chudým žákům i učňům. Spolek pro tuto kuchyni obstarával potraviny a zajišťoval vlastní vaření polévek. Město pro polévkovou kuchyni poskytlo místnost a palivo.³⁶ Bohatá činnost spolku je zaznamenána mnohými zápisy ve školních kronikách i tisku. Např. v pamětní knize Obecné školy chlapecké je uvedeno, že v roce 1903 spolek Světlá vydával polévku šedesáti žákům školy.³⁷ O kulturní a dobročinné činnosti spolku se zmiňuje např. časopis *Otavan* z roku 1916, kde je zaznamenáno, že členky spolku uspořádaly koncert, jehož výtěžek byl použit ve prospěch polévkové kuchyně pro chudé školní děti.³⁸

Na vývoj a řešení problému se zaměstnaností v Písku se v tomto období zásadním způsobem místní průmysl příliš nepodílí. V období Rakouska – Uherska nebyl v Písku, stejně jako ve většině ostatních jihočeských měst, průmysl dostatečně rozvinutý. Kromě menších pracovních příležitostí v oblasti obchodu a služeb, zemědělství, lesnictví a stavebnictví, mohli písečtí obyvatelé nově získat zaměstnání ve strojírně Adolfa Rába, která byla otevřena v roce 1900 a v tabákové továrně, která zahájila výrobu v roce 1901 a poskytla pracovní místa zhruba pro 400 dělníků. Pracovních míst nebylo ve městě dostatek. Situace se výrazně nezlepšila ani postavením „Rourovny“, která v roce 1912 zaměstnává necelých 100 pracovníků. Poptávka po pracovních místech ve městě i nadále převyšovala nabídku. Situaci s nezaměstnaností ve městě pomáhá řešit Okresní ústav pro bezplatné zprostředkování práce a služeb, který v Písku funguje od roku 1899. V dobovém tisku je zaznamenáno, že v roce 1903 opatřil práci 329 osobám, zejména ženám, v roce 1905 vykázal 655 opatřených pracovních míst. Jednalo se především o práci čeledínů, zahradníků, kovářů, pekařů, služebných, kuchařek, pradelen a kojných.³⁹

³⁶ Srov. SOkA Písek, Spolek paní a dívek Světlá v Písku, kart. 1, sign. 2B/1.

³⁷ Srov. SOkA Písek, *Pamětní kniha Obecné školy chlapecké B. v Písku 1897-1915*, s. 83, sign. I/1, inv. č. IX -1.

³⁸ Srov. *Otavan*, 1916-1917, roč. 1, č. 12, s. 206.

³⁹ Srov. *Otavan*, 1906, roč. 28, č. 4, s. 4.

Články v dobovém tisku dále uvádějí, jak někteří obyvatelé Písku rok co rok řeší svoji tíživou pracovní situaci tzv. sezónním vystěhoavectvím. Na určitou část roku odcházejí muži i ženy do Německa nebo Rakouska, kde mají příležitost pracovat. Jedná se zejména o řemeslné práce a každým rokem jde o stovky lidí.⁴⁰

Dalším sociálním problémem této doby byla v Písku i trpěná prostituce. Dochované materiály se o ní zmiňují pouze okrajově, ale dá se předpokládat, že zde byla po celé sledované období. Zaznamenán je případ, kdy si začátkem století lidé žijící v Čechově ulici stěžují na to, že v jednom zdejším domě se nachází místnost, kde se zdržují prostitutky. Stížnost byla obyvateli ulice sepsána a předána až na vysoké c. k. místodržitelství, které však na ni nereagovalo. Mezitím se v Písku rozšířily další obdobné podniky, prostituce byla provozována také ve třech hotelech a jednom hostinci. Za provozování nevěstinců úřady majitele nepostihovaly, ale s ohledem na vysoký stav vojska v té době v Písku, prostituci zde tolerovaly. Město se na konkrétní prostory a prostitutky snažilo dohlížet z pohledu zdravotnického i policejního. Pouze na veřejných prostranstvích nebyla prostituce trpěna a bylo proti ní zakročováno.⁴¹

Vývoj sociální problematiky je dobře sledovatelný zejména v oblasti vývoje zdravotní péče, neboť s ní úzce souvisí. Zdravotní péči v období Rakouska - Uherska ve městě zajišťovali v písecké nemocnici dva městští lékaři a porodní asistentka. Vzhledem k tomu, že stav písecké nemocnice byl počátkem století z hlediska stavebního, hygienického i společenského již značně nevyhovující, bylo veřejností, lékaři i městskými úředníky okresní zastupitelstvo vyzýváno ke stavbě nové nemocnice. Za tímto účelem byla v roce 1905 ustanovena komise, která 8. května téhož roku vypracovala mnohostránkový protokol o stavu nemocnice. V protokolu bylo konstatováno, že než provádět úpravy a vylepšení stávající nemocnice, je třeba zbudovat nemocnici zcela novou. Okresním zastupitelstvem byly z tohoto důvodu vykoupeny pozemky od soukromých vlastníků na jihozápadní periferii města. Město Písek se zavázalo na svůj náklad přispět ke stavbě nemocnice přivedením elektrického vedení, prodloužením vodovodu a zřízením příjezdové cesty. Nemocnice byla navržena jako systém několika samostatných budov. Jednalo se o pavilon pro vnitřní nemoci, chirurgický pavilon, pavilon pro infekční nemoci, administrativní budovu,

⁴⁰ Srov. *Otavan*, 1917-1918, roč. 2, č. 1-12, s. 176.

⁴¹ Srov. PIXOVÁ, J. *Stará Portýč a Pražské předměstí*, s. 37-39.

hospodářskou budovu a budovu márnice s kaplí. Práce na stavbě nemocnice začaly 1. října 1908 a 8. června 1911 se uskutečnilo slavnostní otevření. Nemocnice dostala název Všeobecná veřejná okresní nemocnice císaře a krále Františka Josefa I. Nemocnice byla zpočátku zbudována s kapacitou 120 lůžek a při otevření zde působili dva lékaři, jedenáct ošetřovatelek, několik služek a další pomocný personál. Pacienti za pobyt v nemocnici platili. Pro případ nemoci se obyvatelé Písku mohli nechat pojistit jednak v Okresní pokladně nemocenské, živnostníci v pokladně Společenstva stavebních živností. Ti, kteří byli pojištěni, za pobyt v nemocnici neplatili, neboť poplatky za ně platila pojišťovna. Za vysloveně chudé občany zaplatila částku ze svého chudinského fondu jejich domovská obec. Kromě vysloveně chudých si pacienti mohli vybrat péči podle tří ošetrovacích tax. Výše taxy pak určovala způsob ubytování, nemocniční prádlo, stravování i rozsah návštěv. Kromě lékařů v nemocnici působil v Písku v roce 1912 dalších třináct lékařů.

Do vývoje zdravotní péče však tvrdě zasáhla první světová válka. Řada vojáků, kteří na začátku války bojovali na srbském bojišti, později na ruské frontě a ke konci války na bojišti italském, se do Písku začala rychle vracet s válečnými zraněními. Vlaky začaly do Písku přivážet stovky raněných vojáků. Na hlavním nádraží byly upraveny čekárny na obvaziště, kde vykonávaly neustálou službu ženy z Červeného kříže. Počet hospitalizovaných vojáků začal výrazně převyšovat počty civilistů. Například 4. září 1915 bylo v nemocnici 130 vojáků a 120 civilních obyvatel, 10. března 1917 bylo v nemocnici již 160 vojáků a 76 civilních pacientů. Nemocničních lůžek byl nedostatek, proto v areálu nemocnice bylo narychlo postaveno infekční oddělení, kam byli umístováni vojáci nakažení tyfem, úplavicí a dalšími infekčními chorobami. Náklady na léčení vojáků v nemocnici hradila monarchie.⁴²

Situace s raněnými vojáky byla natolik neúnosná, že ještě v závěru roku 1914 musela být v místní sokolovně zřízena pobočka Všeobecné nemocnice, ve které bylo umístěno dalších 70 lůžek pro těžce zraněné vojáky. Nemocniční prádlo do tohoto zařízení dodal Červený kříž a jako ošetřovatelky zde působily členky píseckého spolku Sokol. Začalo přibývat zemřelých, z tohoto důvodu vojenská správa musela narychlo zřídit v roce 1915 v blízkosti města vojenský hřbitov.⁴³ Statistické údaje uvádí, že v roce 1917 zemřelo v písecké nemocnici 140 vojáků, z toho 111 na tuberkulózu.⁴⁴

⁴² Srov. PRÁŠEK, J. *Nemocnice v Písku stoletá*, s. 16-31.

⁴³ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 30-33.

⁴⁴ Srov. PRÁŠEK, J. *Nemocnice v Písku stoletá*, s. 31.

Sociální problematiku a její vývoj v tomto období též velmi dobře ilustruje oblast školství a záznamy z dochovaných školních kronik. Město Písek má na začátku století dostatek škol. V roce 1900 v Písku byla obecná škola dívčí, obecná škola chlapecká, měšťanská škola dívčí, měšťanská škola chlapecká, c. k. vyšší reálka, c. k. gymnázium, rolnická a lesnická škola. V následující době školy ještě přibývají, od roku 1906 působí v Písku dvouletá průmyslová a obchodní škola a od roku 1908 odborná škola dívčí. Výjimečnou záležitostí se v Písku stává od roku 1901 hudební škola spolku „Otavan-Gregora“, která je první hudební školou v Čechách. Obraz takřka idylické doby doplňuje houslová škola, kterou na jaře 1907 přesouvá do Písku z Prachatic profesor Otakar Ševčík. Ten v Písku, až do své smrti, vyučuje hře na housle nadané studenty doslova ze všech koutů světa. Tito, zpravidla dobře situovaní žáci, přinesli Písku přívlastek „Mekka houslistů“ a kromě toho též kvalitní koncerty a značné peníze.⁴⁵

Do celého školství též bohužel citelně zasahuje první světová válka. Učitelé i studenti jsou na základě mobilizace odváděni do války. Od začátku do konce války bylo např. jen z gymnázia odvedeno padesát dva žáků, z nichž se osm z válečného nasazení nevrátilo. V budově písecké reálky je již od prázdnin 1914 umístěno vojsko, a proto je zde omezeno vyučování. Vliv války se projevuje ve všech školách nedostatkem paliva, vyučujících i studentů, zhoršeným zdravotním stavem žáků a studentů, a proto školní výuka musí být v době války v píseckých školách několikrát přerušena.⁴⁶ O těchto skutečnostech svědčí zápisy z kronik píseckých škol. Například v kronice Obecní školy dívčí v Písku je zaznamenáno, že začátek školního roku 1914/1915 byl odsunut až na 16. listopad 1914, neboť ve školní budově bylo od začátku války ubytováno vojsko.⁴⁷ Dále je zde zaznamenáno, že od 6. února 1917 do 16. dubna 1917 byla škola uzavřena pro nedostatek paliva. Škola byla dále uzavřena i pro silné řádění španělské chřipky od 5. října do 4. listopadu 1918.⁴⁸ Podobné zápisy se objevují ve všech dochovaných školních kronikách z této doby v Písku.

⁴⁵ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 11.

⁴⁶ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 81-90.

⁴⁷ Srov. SOkA Písek, *Kronika Obecní školy dívčí v Písku 1902-1930*, s. 88, sign. I/1.

⁴⁸ Srov. tamtéž s. 105.

3. Sociální problematika v Písku v letech 1918-1939

Po vyhlášení samostatné Československé republiky město navazuje na svou předválečnou tradici a nadále zůstává pro svůj klid a krásné okolí vyhledávaným místem pro letní hosty, turisty a důchodce, kteří zde chtějí strávit poklidné stáří.

Sociální problematika města a přístup k sociálním problémům se v začátku tohoto období oproti předcházející době příliš nemění, stejně jako se nemění v celém Československém státě, neboť československá vláda využila základních rakouských zákonů platných v počátku roku 1918 a ty přizpůsobila novým podmínkám.⁴⁹

I v tomto období se městu, i přes celkové nadšení ze vzniku a budování samostatného státu, nevyhnuly sociální problémy. Ve městě se vyskytuje chudoba, nezaměstnanost, trestná činnost a prostituce.

Přístup k problému chudoby zůstává oproti minulému období dost podobný. V rozpočtu města i nadále funguje chudinský fond a do roku 1926 je ve městě provozována Okresní stravovna. Zmírňování důsledku chudoby je i v této době z valné části dobročinnou záležitostí. Spolek paní a dívek „Světlá“ stále provozuje polévkovou kuchyni pro chudé žáky píseckých škol. Chudým občanům města aktivně vypomáhají i jiné dobrovolné spolky, jako například Odbor spolku Ochrana matek a kojenců, jehož prostřednictvím jsou chudým matkám s dětmi dvakrát týdně v Okresním domě poskytovány bezplatné lékařské rady a navíc jsou jim zdarma vydávány potřebné léky.⁵⁰ I v této době se projevuje dobročinnost některých majetnějších obyvatel, jak vyplývá například z článku v Píseckém obzoru z roku 1931, kde výbor spolku paní a dívek „Světlá“ děkuje všem dárcům, kteří pamatují na dobročinné účely a darovali spolku pro polévkovou kuchyni 7 kg krup, 25 kg hrachu, 5 kg rýže, 2 kg soli a 5 kg krupice.⁵¹

Problém zaměstnanosti však v této době poznamenává světová hospodářská krize, která se městu nevyhnula a koncem 20. let a zejména počátkem 30. let přinesla městu především zvýšený nárůst nezaměstnanosti. Nezaměstnanost se ve městě v menší míře projevuje ale již dříve. Dne 29. března 1922 prošel městem poklidný průvod asi

⁴⁹ Srov. DEYL, Z. *Sociální vývoj Československa*, s. 29.

⁵⁰ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75lety aneb kronika roku 1922*, s. 15-48.

⁵¹ Srov. *Písecký obzor*, 1931, roč. 1, č. 39, s. 4.

200 nezaměstnaných mužů, kteří tím chtěli upozornit na svou nepříznivou finanční situaci. 11. září 1922 proběhla stávka proti nezaměstnanosti 111 dělníků píseckých pil, z podobných důvodů se uskutečnila později stávka kovodělníků z firmy Remar. Písečtí krejčí si v této době dokonce stěžovali na velikou nezaměstnanost u tehdejšího ministra obchodu, který sdělil členům delegace, že v lednu 1923 Písek obdrží rozsáhlou objednávku na zhotovení obleků pro pracovníky železnic.⁵² Koncem 20. let a začátkem 30. let se hospodářská krize prohlubuje, v důsledku čehož je ve městě uzavřena továrna na fezy. Tím o práci přichází přes 200 dělníků a zhruba stejný počet dělnic pracujících doma. Těžké sociální situace si všímá i tehdejší denní tisk, například v Píseckých listech z roku 1931 vychází článek, ve kterém je zaznamenáno, že Obec Písek dala všem, co se přihlásili, práci a zaměstnala asi 260 mužů, především zemními pracemi. Z důvodu, že značný počet těchto nezaměstnaných však nebyl nikde zaregistrován, rozhodla se obec tyto muže propustit. Obec by musela bez státního příspěvku podle Gentského systému těmto mužům totiž platit celý denní plat ze svého rozpočtu, na což neměla prostředky. Dne 30. prosince 1930 se tito muži dostavili ve dvou průvodech na náměstí v Písku a vyslali delegaci ke starostovi obce i k přednostovi okresního úřadu za účelem, aby rozhodnutí obce bylo odvoláno s tím, že pokud se tak nestane, budou nezaměstnaní stávkovat.⁵³

V prosinci 1933 je ve městě registrováno na 500 nezaměstnaných.⁵⁴ Nezaměstnanost však dále roste, v letech 1935 až 1936 dosáhla počtu 2 781 nezaměstnaných. V dalších letech v souvislosti s odezníváním hospodářské krize dochází k mírnému poklesu nezaměstnanosti.⁵⁵

Sociální problematiku této doby dokresluje zvýšená míra trestné činnosti, která v tomto období souvisí s existencí potulných cikánských tlup zdržujících se v blízkém okolí Písku. V Písku dochází k více krádežím a je zaznamenáno častější ublížení na zdraví. Vzhledem k tomu, že potulka byla již dříve zákonem zakázána („21. září 1888 č. 86 284 a č. 491 z roku 1888“⁵⁶) byly cikánské tlupy policií pronásledovány a jejich jednotliví členové zatýkáni a umístováni do vězení či do donucovacích pracoven. Rok 1927 se ale stává významným z pohledu asimilace cikánů a tuláků do běžného života

⁵² Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75lety aneb kronika roku 1922*, s. 33-38.

⁵³ Srov. *Písecké listy*, 1931, roč. 35, č. 3, s. 2.

⁵⁴ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 73.

⁵⁵ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 51.

⁵⁶ SOKA Písek, Okresní úřad Písek fond presidiálních spisů 1918-1939, kart. č. 47, sign. 459/27.

města. Cikáni a tuláci jsou totiž četnictvem vyhledáváni a evidováni. Seznam evidence obsahuje kupříkladu jméno a příjmení, příslušnost k obci či okresu, příslušnost k cikánské tlupě, zvláštní znamení jedince a především evidenční číslo, pod kterým je zapsán. V roce 1932 jsou pak cikáni pobývající na území Písku a okresu opatření legitimací, která je opravňuje k pobytu a již nedochází k jejich vytlačování z města.⁵⁷

Na bezpečnost obyvatel města dohlíží městští strážníci, kteří prochází městem ve dne i v noci. Z adresáře z roku 1922 např. víme, že ve městě bylo toho roku již 18 strážníků, 3 nadstrážníci a 4 velitelé.⁵⁸

Ve městě se snažili řešit i další problém, a to skrytou prostituci, které se dařilo v některých místních hostincích a hotelech. Z tohoto důvodu vydává Okresní úřad v Písku počátkem roku 1938 nařízení, které zakazuje ženskou obsluhu v hostincích. Obsluhovat v hostincích směly pouze ženy, které byly v přímém příbuzenském poměru k majiteli hostince. Toto opatření mělo zamezit zaměstnávání „servírek“, které se za peníze věnovaly hostům v soukromí.⁵⁹

I v tomto období se sociální problematika odráží ve vývoji zdravotní péče o obyvatele města. Přecházející válečná léta poznamenala zdravotní stav většiny obyvatel. Lidé v důsledku nedostatečné výživy a strádání během války snadněji podléhají tehdejšími onemocněním, jakými byly například komplikované záněty plic a tuberkulóza. I do Písku se dostává epidemie španělské chřipky, která v Písku vyvrcholila na podzim 1918. V říjnu téhož roku bylo z 98 zemřelých osob 46 úmrtí na chřipku.⁶⁰ Pro silné řádění španělské chřipky byly dočasně uzavírány písecké školy, jak o tom svědčí např. zápis v kronice Obecné školy dívčí v Písku, která byla z tohoto důvodu uzavřena v roce 1918 od 5. října do 4. listopadu.⁶¹

Zdravotní péči ve městě v této době zajišťuje Všeobecná veřejná okresní nemocnice, která na příkaz Zemského správního výboru již nenese ve svém názvu označení nemocnice císaře a krále Františka Josefa I. Službu v nemocnici zajišťuje začátkem 20. let stále pouze primář a dva sekundáři, šest ošetřovatelek, dvanáct služek, kancelářský úředník a další pomocný personál. Nemocnice v polovině 20. let vykazuje 150 lůžek a v roce 1925 je do ní přijato 2307 pacientů. Značných změn se postupně

⁵⁷ Srov. SOkA Písek, Okresní úřad Písek fond prezidiálních spisů 1918-1939, kart. č. 47, sign. 459/27.

⁵⁸ Srov. ŠEFL, J. DVOŘÁČEK, J. *Adresář města Písku a okolí*, s. 23.

⁵⁹ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 73.

⁶⁰ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 38.

⁶¹ Srov. SOkA Písek, *Kronika Obecní školy dívčí v Písku 1902-1930*, s. 115, sign. I/1.

dočkává vybavení nemocnice. Na operační sály je zavedeno rezervní akumulátorové osvětlení a elektrické ventilátory, nemocnice získává sanitní vůz, nový rentgen a další modernější přístroje, přistavují se nové pavilony a laboratoře. V červnu 1926 projevila správa nemocnice přání, aby kvůli finanční úspoře ošetrovatelské služby v nemocnici zajišťovaly sestry Boromejky či Šedé sestry, neboť plat řádových sester byl výrazně nižší než plat sester zdravotních. Proti tomuto kroku se zvedla ze strany písecké veřejnosti značná nevole a Okresní správní komise obdržela několik písemných protestů, dokonce i od rady města Písku. Řádové sestry v nemocnici přesto pracovat začaly, od 1. října 1927 jich bylo deset a jejich počet postupně narostl až na sedmáct.

Teprve koncem 20. let byla v nemocnici zřízena zvláštní místnost určená výhradně k porodům. Porod v této době zůstává převážně domácí záležitostí za asistence porodní báby.

V roce 1938 v nemocnici již působí pět lékařů a zvyšují se i počty dalších pracovníků.⁶²

Začátkem 20. let v Písku kromě nemocničních lékařů ordinuje dalších čtrnáct soukromých lékařů, z toho jsou tři vojenští a tři zubaři. Ve městě působí jedenáct porodních asistentek. Léky si obyvatelé mohou zakoupit ve dvou lékárnách.

Ke krytí výloh na nemocniční péči slouží Okresní nemocenská pokladna a Okresní nemocenská pokladna zemědělská. Vzhledem k tomu, že po první světové válce bylo v Písku mnoho zmrzačených lidí, měla zde sídlo i Okresní úřadovna pro péči o válečné poškozence.

Obdobu lékařské služby první pomoci, která v Písku v této době ještě neexistovala, zde zajišťovala tzv. „Samaritánská stráž“. Tuto službu v Písku zřídil Československý červený kříž ve spolupráci se Sborem dobrovolných hasičů, který vyškolil prostřednictvím městského lékaře třináct osob. Tyto osoby zajišťovaly první pomoc při náhlém onemocnění nebo úrazu před příchodem lékařem. Šlo o dobrovolníky, kteří nosili viditelný odznak Československého červeného kříže a bývali přítomni i během větších shromáždění obyvatel, například při divadelních produkcích.⁶³

Významnou součástí tehdejší sociální problematiky bylo zajištění vzdělanosti obyvatel. Se vznikem Československé republiky se začínají zlepšovat podmínky

⁶² Srov. PRÁŠEK, J. *Nemocnice v Písku stoletá*, s. 37-50.

⁶³ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*, s. 27.

školství v celé republice a není tomu jinak ani v Písku. Nově jsou stanoveny předměty v obecních i měšťanských školách, počet žáků ve třídách a osmiletá školní docházka. Žáci bez vyznání nemusejí navštěvovat hodiny náboženství, které ale i nadále zůstává v učebním plánu. Školy v Písku upevňují svoji dobrou úroveň a Písek zůstává hoden svému zaběhlému označení „Město studentů“. Těsně před druhou světovou válkou se v Písku nachází 6 škol obecních, dvě školy měšťanské, klasické gymnázium, reálka, státní vyšší lesnická škola, obchodní akademie, dvouletá obchodní škola, nižší škola rolnická, živnostenská škola s dílnami, škola pro ženská povolání a státní škola košíkářská. V roce 1939 přibývá nově založená státní škola průmyslová.⁶⁴ Kromě výuky ve školách bylo možné si rozšířit vzdělání u řady soukromých učitelů, kteří vyučovali např. cizím jazykům, těsnopisu a hře na hudební nástroje. Nejvýznamnější osobností v této oblasti zůstává profesor Otakar Šefčík se svojí houslovou školou, jehož zahraniční studenti dodávají Písku rozměr jisté světovosti.

V rámci školní výuky je mimo jiné dohlíženo i na zdravotní stav žáků a žákyň. Např. v kronice Reálného gymnázia z let 1907 až 1940 je zaznamenáno, že ve škole vykonávají pravidelně zdarma zdravotní prohlídky měštští lékaři a pravidelně je kontrolován i chrup žáků a žákyň. Opravu chrupu chudým žákům Reálného gymnázia hradí Rodičovské sdružení působící při této škole.⁶⁵ Obdobným způsobem je postupováno i na ostatních píseckých školách.

Město v tomto období zajišťovalo v dostatečné míře i péči o předškolní děti. Víme, že v roce 1922 byly v Písku již čtyři mateřské školy a náklady na jejich provoz neslo město.⁶⁶

Z politického ovzduší v Evropě v roce 1938 se již nechává vytušit vznik blížícího se válečného konfliktu. Národní uvědomění občanů města se projevuje tak, že se v Písku v září 1938 shromažďuje dav osmi tisíc lidí, kteří žádají starostu a okresního hejtmana, aby odeslali vládě telegram, se zněním, že píseční občané nesouhlasí s odtržením žádného území od republiky.⁶⁷

⁶⁴ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 81-82.

⁶⁵ Srov. SOKA Písek, *Školní kronika Reálného gymnázia 1907-1940*, s. 114, sign. I/2.

⁶⁶ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*, s. 40-47.

⁶⁷ Srov. PRÁŠEK, J. *Písecké XX. století*, s. 78.

4. Sociální problematika v Písku v letech 1939-1948

Druhá světová válka a nacistická okupace od roku 1939 do května 1945 patří k nejhoršímu období života obyvatel Písku a je zcela nezpochybnitelné, že válečný stav se zásadním způsobem promítl i do sociální problematiky ve městě.

Po celém tomto období stále platí povinnost obce postarat se o chudé občany a občany v nouzi na základě tzv. domovského práva. Tato povinnost zaniká 31. 12. 1948 v souvislosti s novým národním pojištěním, kdy tato povinnost přechází na stát. Zákonnými opatřeními se mění přístup i k žádostem o chudinskou podporu. Počet žádostí o chudinskou podporu se v tomto období začíná rok od roku snižovat, v roce 1947 od obce pobírá chudinskou podporu 251 osob, o rok později již jen 115 osob.⁶⁸ I v tomto období jsou chudým občanům nápomocny spolky a jejich dobročinná činnost. Do roku 1948 funguje ve městě polévková kuchyně zajišťovaná stále spolkem „Světlá“.⁶⁹ Například v roce 1939 polévková kuchyně vařila polévku pro 1 250 dětí píseckých škol. Dobročinná činnost spolku spočívala i v obstarávání oděvů pro nejchudší děti. Toto vyplývá ze zprávy spolku osvětové komisi, kde je uvedeno, že spolek prostřednictvím dobrovolných darů a příspěvků členů ošatil v roce 1939 14 chudých dětí.⁷⁰ Dobročinnost projevují nadále i občané města a přispívají finančně např. na provoz polévkové kuchyně, jak je zaznamenáno v Píseckých listech z ledna roku 1941.⁷¹

Nedílnou součástí sociální problematiky tohoto období je zaměstnanost píseckých obyvatel. Válečný stav zasáhl i do této oblasti. Poté, co v důsledku mnichovské dohody ztratilo Československo rozsáhlá pohraniční území, zvýšilo se do značné míry zatížení pracovního trhu na ostatním území státu. Dopad této sociální situace se projevil i v Písku. V Píseckých listech v březnu 1939 vychází článek o tom, že Okresní úřad v Písku za účelem opatření práce uprchlíkům rozeslal všem obcím na okrese dotazníky s tím, aby obce sdělily Okresnímu úřadu, jaké jsou u nich pracovní

⁶⁸ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 50lety aneb kronika roku 1948*, s. 25.

⁶⁹ Srov. SOkA Písek, Spolek paní a dívek Světlá v Písku, kart. 1, sign. 2B/1.

⁷⁰ Srov. SOkA Písek, Spolek Světlá Písek, kart. 1, sign. 2B/1, zpráva místní osvětové komisi v Písku z 28. března 1940.

⁷¹ Srov. *Písecké listy*, 1941, roč. 41, č. 2, s. 2.

možnosti a volná místa. Okresní úřad doufá, že se podaří zajistit práci všem uprchlíkům, neboť na venkově je nedostatek čeledi všeho druhu.⁷²

V době války nastává kritická doba i v píseckých továrnách, neboť chybí základní výrobní materiál a není z čeho vyrábět. Objevily se sice pokusy převést výrobu v „Rourovně“ pro válečné účely, což se ale nakonec neuskutečnilo. Naopak došlo k uzavření některých výrobních podniků, takže situace s nezaměstnaností se v Písku v době druhé světové války spíše zhoršila.

Část mužské populace republiky prošla v období druhé světové války na základě nařízení o pracovní mobilizaci „totálním nasazením“, které se nevyhnulo ani obyvatelům Písku.⁷³

Po skončení války se stav s nezaměstnaností začíná mírně zlepšovat, neboť se více rozvíjí průmyslová výroba ve městě. Pracovních míst ale stále není dostatek, a to je jeden z důvodů, proč po válce řada lidí odchází z Písku do pohraničí. Např. v roce 1945 odchází z Písku do pohraničí 3 510 osob a v roce následujícím dalších 3 189.⁷⁴ Situace se však výrazně lepší až po roce 1948 s výstavbou nových továren.

Druhá světová válka zásadním způsobem zasáhla i do zdravotní péče, která se do válečného období ve městě slibně rozvíjela. Plánované stavební úpravy a přístavby v areálu nemocnice nebylo možné z důvodů válečných restrikcí v tomto období realizovat. Došlo pouze k nutnému rozšíření nemocnice formou pobočky, která byla vytvořena v centru města z budovy bývalého starobince. Budova byla přestavěna na interní oddělení a měla kapacitu 80 lůžek. Provoz v této pobočce byl zahájen 27. února 1942 a pracovali zde dva sekundární lékaři, šest civilních ošetřovatelek, dva sanitáři a další pomocný personál. Pacienti v nemocnici jsou i v této době rozděleni do třech tříd ošetrovatelské péče, stejně jako v předešlém období. V době války byla nemocnice přeplněna pacienty, kteří museli ležet v provizorních lůžkách na chodbách a někdy dokonce i ve sklepních prostorách. Teprve po ukončení druhé světové války se zdravotní péče začíná opět rozvíjet. Písecká nemocnice se rozšiřuje po stránce stavební a s tím se v nemocnici rozšiřují další oddělení specializované péče. V roce 1946 je v nemocnici zřízeno samostatné ženské oddělení, dále ušní, nosní, krční a oční oddělení. V dalším roce vzniká oddělení plicního lékařství a v roce 1948 samostatné oddělení

⁷² Srov. *Písecké listy*, 1939, roč. 43, č. 8, s. 3.

⁷³ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 51.

⁷⁴ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 50lety aneb kronika roku 1948*, s. 20.

dětské. Po roce 1945 se výrazně zvyšuje počet lůžek v nemocnici na 320 lůžek stálých a 100 lůžek nouzových. O pacienty se v roce 1948 stará v písecké nemocnici již devatenáct lékařů. Kromě řádových sester v nemocnici pracují již diplomované sestry zdravotní. Soukromou lékařskou praxi ve městě provozuje dalších 28 lékařů. Léky si občané města mohou v roce 1948 opatřit již ve čtyřech lékárnách.

Z obecní kroniky města víme, že ve městě v tomto období funguje též městský chorobinec (z dnešního pohledu domov pro seniory). V záznamech v kronice je uvedeno, že na podzim roku 1947 stát prostřednictvím národního výboru přispívá částkou 800 tisíc korun na útulek pro přestárlé občany.⁷⁵ Z těchto údajů je patrné, že problematiku zajištění zdravotní péče začíná koncem sledovaného období více přebírat stát.

Taktéž zajištění vzdělanosti dětí a mládeže bylo v Písku výrazně ochromeno druhou světovou válkou. Několik škol bylo v době války vystěhováno a obsazeno vojskem za účelem ubytování německých vojáků. Školy se musely přizpůsobit po všech stránkách novým poměrům, byly provedeny změny v osnovách a zásahy do učebnic a byl stanoven vyšší počet hodin věnovaný výuce německého jazyka. Počty studentů na středních školách byly regulovány a starší studenti byli posíláni na práci do Německa v rámci „totálního“ nasazení. Totálnímu nasazení se nevyhnuli ani někteří učitelé. Od roku 1941 se čeština ve školách omezila pouze na mluvnici, sloh a teorii literatury. O využití budov píseckých škol ještě před koncem druhé světové války svědčí zápis v pamětní knize I. chlapecké školy v Písku, který popisuje, jak od 22. února 1945 byli ve školní budově umístěni uprchlíci z východních částí Německa. Učitelé školy byli pod přísným nařízením nuceni se o uprchlíky starat, a to tak, že pro uprchlíky museli zajišťovat stravování, zásobování a administrativní záležitosti. Dne 17. února dorazilo do Písku 483 uprchlíků a v dalších dnech jich ještě výrazně přibývalo. Po vystěhování uprchlíků byla škola tak poničená, že trvalo téměř dva měsíce, než byla budova uvedena do původního stavu.⁷⁶

Po celou dobu okupace funguje v Písku s omezenými možnostmi úřad Okresní péče o mládež, který zanikl v roce 1948. O činnosti úřadu vypovídají záznamy ve školních kronikách. Např. v kronice I. obecné školy dívčí z let 1930 až 1948, je uvedeno, že od listopadu 1947 do konce dubna 1948 Okresní péče o mládež podávala

⁷⁵ Srov. SOkA Písek, *Obecní kronika města Písek 1949-1950*, s. 31-32, sign. 1.

⁷⁶ Srov. SOkA Písek, *Pamětní kniha I. chlapecké školy v Písku 1940-1945*, sign. I/1, inv. č. C-IX-3.

školním dívkám za 7 korun týdně každý den kakao. Několik nemajetných dívek dostávalo kakao zdarma a zdarma dostalo i ošacení.⁷⁷

Po válce se školní výuka vrací do školních budov a vyučování se zcela obnovuje. Dochází dokonce k rozšíření některých typů škol, přibývají tři nové mateřské školky a vznikají nové školy učňovské.⁷⁸

Součástí sociální problematiky tohoto období je bohužel nesmazatelný zásah druhé světové války do života židovských obyvatel v Písku. Stejně jako v celé republice, tak i v Písku bylo proti Židům postupováno na základě tzv. norimberských zákonů. Již krátce po obsazení republiky nacisty byl v srpnu 1939 vydán Okresním úřadem v Písku výnos, který židovskému obyvatelstvu zakazoval návštěvu všech píseckých hotelů, restaurací, vináren, kaváren a cukráren. V celém městě pro ně byla vyhrazena pouze jedna hostinská místnost, a to v hotelu U Zlatého kola, kde se však mohli zdržovat pouze do 22 hodin. Židé v Písku nesměli chodit ani do veřejné čítárny a navštěvovat veřejné lázně, v kině pro ně byla rezervována pouze jedna lóže. Obchody patřící Židům musely být povinně označeny nápisem „židovský obchod“. Na potravinové lístky si mohli zakoupit pouze poloviční množství toho co ostatní. V letech 1942 až 1943 byli Židé z Písku deportováni do koncentračního tábora v Terezíně a dále do Osvětimi. Dle databáze obětí holocaustu zemřelo v koncentračních táborech 97 Židů z Písku, ve skutečnosti bylo však obětí mnohem více, neboť řada píseckých Židů přesídlila před transportem na venkov. Písecká synagoga, která byla před válkou centrem života židovské náboženské obce ve městě, se paradoxně v době války stala nástrojem holocaustu. V synagoze byl shromažďován majetek zabavený deportovaným židovským rodinám, který následně byl odvážen do centrálních skladů v Praze. Z koncentračních táborů se do Písku vrátila jen malá část píseckých Židů, přesto se jim podařilo po válce židovskou náboženskou obec v Písku obnovit.⁷⁹

Špatná situace ve všech oblastech sociální problematiky způsobená druhou světovou válkou se po válce začíná postupně vylepšovat. V Písku se začíná rozvíjet průmyslová výroba výstavbou nových výrobních závodů, rozvíjí se zdravotní péče, školství, zlepšuje se bydlení a celková občanská vybavenost města. Svou činnost však

⁷⁷ Srov. SOkA Písek, *Kronika I. Obecné školy dívčí v Písku 1930-1948*, s. 98-99, sign. I/2, inv. č. 118.

⁷⁸ Srov. DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*, s. 82.

⁷⁹ Srov. SOUKUPOVÁ, B. G. WECLAWOWICZ, R. (eds.) *Mýtus – „Realita“ – Identita. Národní metropole v čase vyvlastnění, kolaborace a odporu*, s. 147-149.

ukončuje v roce 1948 řada dobrovolných spolků, rozpuštěn je například spolek Měšťanská beseda a do té doby velmi aktivní spolek paní a dívek „Světlá“, neboť se změnou politického uspořádání již není dobročinné činnosti spolku potřeba.⁸⁰

⁸⁰ Srov. PRÁŠEK, J. *Písek před 50lety aneb kronika roku 1948*, s. 49.

ZÁVĚR

V bakalářské práci popisuji sociální problematiku ve městě Písku v první polovině 20. století. Sociální problematika je vždy odrazem doby, souvisí s historickým vývojem a je ovlivněna více či méně historickými událostmi.

Cílem bakalářské práce bylo popsat sociální problematiku a její proměnu ve městě, které v dávných dobách bylo městem královským, později krajským a okresním. Práce též pojednává o existenci sociálních problémů tehdejší doby, o tom, jakým způsobem byly tyto problémy řešeny a jak do sociální problematiky zasáhly velké historické události, kterými byla první a druhá světová válka a hospodářská krize. První polovinu 20. století jsem pro větší přehlednost rozdělil do třech období podle tehdejšího politického uspořádání. V jednotlivých obdobích jsem popsal zejména vývoj zdravotní péče, která prokazatelně a názorně odráží i vývoj a proměnu sociální problematiky, stejně tak rozvoj vzdělanosti obyvatel města a stav zaměstnanosti ve městě.

Z prostudovaných materiálů lze konstatovat, že v počátku 20. století, v období Rakouska – Uherska, byla zdravotní péče ve městě na nízké úrovni, ve městě se nacházelo málo zdravotních zařízení a jednalo se většinou o zařízení spíše nuzná. Naopak vzdělanost obyvatel města již v této době zajišťuje značné množství škol a je možné konstatovat, že školství bylo již na počátku století na dobré úrovni. K řešení sociálních problémů, kterými byla v tomto období zejména chudoba a žebrota byla podle tehdejších platných zákonných nařízení příslušná obec. Velkou rolí v tomto období však hrála dobročinnost, kterou projevovali jednak bohatší obyvatelé města tím, že dobrovolně finančně přispívali na chudé do městské pokladny a dále ve městě fungovala řada spolků, které měly dobročinnost takřkajíc „v náplni práce“.

V období První a Druhé republiky se v oblasti sociální problematiky začíná projevovat již vyšší zapojení státu prostřednictvím svých organizací. Zejména v samotné zdravotní péči se stát za pomoci Okresního úřadu v Písku snaží o řešení nedostatečné zdravotní péče ve městě a díky tomu je ve městě spolu s přispěním obce vybudován zcela nový, na tehdejší dobu moderní, nemocniční areál. Též se ve městě zvyšuje počet lékařů majících soukromou praxi. O chudé a nemohoucí obyvatele města se stále musí starat domovská obec. Tak jako se zlepšuje zdravotní péče, zlepšuje se i zajištění vzdělanosti obyvatel. Písecké školství je v tomto období již na velmi slušné úrovni, neboť ve městě je řada různorodých škol a další školy přibývají. Problém zaměstnanosti však v tomto období přesahuje díky velké hospodářské krizi možnosti

obce a ve městě se výrazně zvyšuje počet nezaměstnaných. Obec se sice snaží problém řešit, nicméně nemá dostatek finančních prostředků na zaměstnávání obyvatel v rámci obecních sezónních prací a ve městě navíc nefunguje dostatečná průmyslová výroba. I v období První a Druhé republiky hrají důležitou roli dobročinné spolky, které stále aktivně pomáhají chudším obyvatelům, zejména školním dětem a mládeži.

V posledním období, tzn. v letech 1939 až 1948, je sociální problematika takřka zastíněna druhou světovou válkou, neboť válkou byli více či méně postiženi všichni obyvatelé Písku. Stejně jako v ostatních částech republiky i v Písku museli občané řešit otázky spojené s přežitím války. Průmyslová výroba ve městě nebyla převedena na válečnou výrobu, čemuž byli Písečtí sice rádi, ale paradoxně tím nedošlo ke snížení nezaměstnanosti obyvatel ve městě, tak jak tomu bylo v některých jiných větších městech. Až do roku 1948 trvá povinnost obce postarat se o své chudé občany a občany v nouzi a končí až po roce 1948 v souvislosti novým politickým uspořádáním v republice. V celém tomto období je již znát větší působení státu, a to se projevuje i v sociální problematice tohoto období. Stát prostřednictvím národního výboru a dalších okresních organizací vstupuje do sociální problematiky ve městě a zároveň přistupuje k řešení některých sociálních problémů.

Cílem práce bylo popsat věcně a srozumitelně sociální problematiku v Písku v první polovině 20. století bez ohledu na to, zda jednotlivá historická období byla z hlediska politického uspořádání lepší nebo horší. Z tohoto důvodu jsem čerpal z takových materiálů, které o sociální problematice, jednotlivých problémech a situacích pojednávaly bez zbytečného patosu a zaujatosti.

Použité zdroje

Literatura

ADÁMEK, J. FRÖHLICH J. ČÍŽEK J. *Písek: historický průvodce*. 3. upr. a dopl. vyd. Písek: Prácheňské muzeum v Písku v Prácheňském nakladatelství, 2004. ISBN 80-86193-08-X.

DEYL, Z. *Sociální vývoj Československa 1918-1938*, Praha: 1985, ISBN neuvedeno

DOUBEK, F. FRÖLICH, J. JANÍK, J. a kol. *Almanach 750 let města Písku*. Vyd. 1. Vimperk: Tina, 1993. ISBN 80-85618-08-7.

PIXOVÁ, J. *Stará Portyč a Pražské předměstí*, 1. vyd. Písek: Prácheňské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-86566-56-6.

PRÁŠEK, J. *Nemocnice v Písku stoletá*. Písek: Nemocnice Písek, c2011. ISBN 978-80-260-0434-9.

PRÁŠEK, J. *Písecké 2. tisíciletí*. Písek: J & M, 2000. Region (J & M). ISBN 80-86154-24-6.

PRÁŠEK, J. *Písecké 20. století*. Písek: J & M, 1999. Region (J & M). ISBN 80-86154-18-1.

PRÁŠEK, J. *Písek před 100 lety aneb kronika roku 1896*. Písek: J & M, 1995 Region (J & M). ISBN neuvedeno.

PRÁŠEK, J. *Písek před 75 lety aneb kronika roku 1922*. Písek: J & M, 1996 Region (J & M). ISBN neuvedeno.

PRÁŠEK, J. *Písek před 50 lety, aneb, Kronika roku 1948*. Písek: J & M, 1997. Region (J & M). ISBN 80-86154-00-9.

SOUKUPOVÁ, B. G. WECLAWOWICZ, R. (eds.) *Mýtus – „Realita“ – Identita. Národní metropole v čase vyvlastnění, kolaborace a odporu*, 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2013, ISBN 978-80-87398-42-5.

ŠEFL, J. DVOŘÁČEK, J. *Adresář města Písku a okolí*, Písek: 1922, ISBN neuvedeno.

ŠINDELÁŘ, J. *Knižka o Písku*, Písek: Okresní muzeum v Písku, 1985, ISBN neuvedeno.

Archivní prameny

Státní okresní archiv Písek

Kronika Obecní školy dívčí v Písku 1902 - 1930, sign. I/2, inv. č. 118.

Obecní kronika města Písek 1949 - 1950, sign. 1.

Okresní úřad Písek, fond presidiálních spisů 1918 - 1939, kart. č. 47.

Památní kniha Obecné školy chlapecké B. v Písku 1897 - 1915, sign. I/1, inv. č. IX - 1.

Pamětní kniha I. chlapecké školy v Písku 1940 - 1945, sign. I/1, inv. č. C - IX - 3.

Spolek chudé studující obou státních škol středních v král. městě Písku, kart. č. 1.

Spolek ku podporování chudé školní mládeže, kart. č. 1.

Spolek paní a dívek Světlá v Písku, kart. č. 1.

Školní kronika Reálného gymnázia 1907 - 1940, sign. I/2.

Dobová periodika

Otavan z let 1906 - 1918

Písecké listy z let 1931 - 1941

Písecký obzor z roku 1931

Internetové zdroje

< <https://www.digi.ceskearchivy.cz> >

RŮŽKOVÁ, J, ŠKRABAL, J a kol. *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005 - 1. díl*
[online]. Praha: 2006. Jihočeský kraj, Dostupné na

WWW:<<https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0>>

Abstrakt

VYTERNA, L. *Sociální problematika v Písku v letech 1900 až 1948*. Písek 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce doc. ThDr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Klíčová slova: historie, Písek, 1900-1948, sociální problematika, sociální problém, chudoba, nezaměstnanost, školství, zdravotní péče

Tato bakalářská práce popisuje sociální problematiku v Písku v letech 1900 až 1948. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je ve stručnosti popsán historický vývoj Písku a sociální problematika Písku do roku 1900. Ve druhé až čtvrté kapitole, které jsou rozděleny podle tehdejšího politického uspořádání, je popisována sociální problematika a její vývoj, sociální problémy a situace v Písku v období Rakouska – Uherska, v období První a Druhé republiky a v období Protektorátu Čech a Moravy až do nástupu socialismu v roce 1948.

Abstract

Social issues in Písek between 1900 and 1948.

Key words: history, the town of Písek, 1900-1948, social issues, poverty, unemployment, education system, health care

This bachelor thesis is describing social issues in Písek between 1900 and 1948. The thesis is divided into four chapters. The historical development of the town of Písek and social issues there till 1900 are briefly introduced in the first chapter. The three other chapters deal with social issues and their development, as well as with social problems and the situation in Písek according to the political arrangement, i.e. in the periods of the Austro-Hungarian Empire, of the First and Second Republics and of the Protectorate Bohemia and Moravia till the taking up of socialism in 1948.